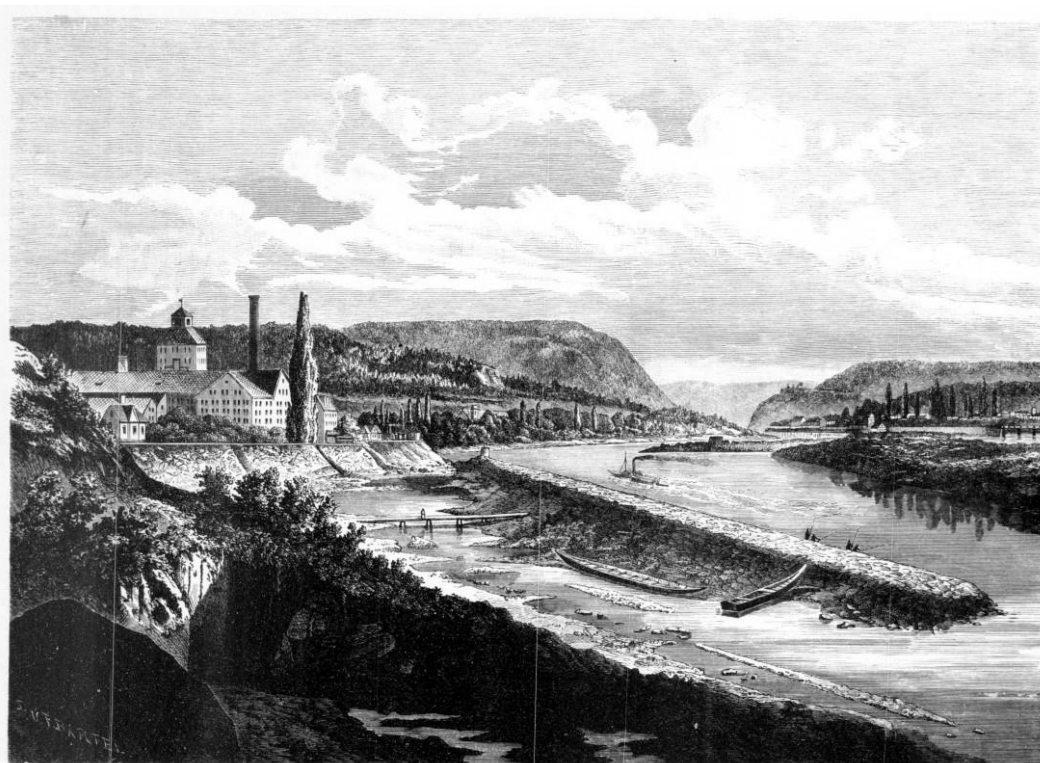

16 | MODŘANY – NA POČÁTKU BYL CUKROVAR

Zdeněk Čermák

První písemná zmínka o Modřanech pochází z roku 1178, kdy je přemyslovský kníže Soběslav II. uvádí v darovací listině vyšehradské kapitule. Té také většina pozemků a hospodářských usedlostí v oblasti Modřan patřila až do husitských válek. Po nich asi dvě stě let bylo dominantním vlastníkem v této oblasti Nové Město pražské. Po třicetileté válce připadly tyto majetky cisterciáckému klášteru na Zbraslavi. Až do poloviny 19. století byly Modřany malou zemědělskou vsí (berní rula z roku 1655 uvádí třináct selských usedlostí), kde vedle tradičního hospodaření stojí za zmínku existence vinic (jedna z nich přetrvala až do současnosti) a činnosti spojené s polohou na Vltavě – rybářství a mlynářství. Jedinou významnou památkou z preindustriálního období je kostel Nanebevzetí Panny Marie, který se nachází v centrální části starých Modřan. Jeho původ je datován do první poloviny 14. století, dnešní podobu získal barokní přestavbou v letech 1726–1754 (Beranová, 2009). Zmínit je možné ještě viniční dům jako příklad původní zemědělské usedlosti z počátku 19. století, která prošla v poslední době rozsáhlou rekonstrukcí v souvislosti s obnovou mnohasetleté vinařské tradice v Modřanech.

Obrázek 16.1: Modřanský cukrovar okolo roku 1880.

Zdroj: Fotohistorie.cz (2020).

Přerod malé venkovské obce ve významné příměstské sídlo s výraznou industriální i obytnou funkcí, který se odehrál v druhé polovině 19. a na začátku 20. století, nejvíce ovlivnilo založení cukrovaru v roce 1861. V Pamětní knize obce Modřany (Pamětní 1895, str. 30) se k tomuto období uvádí: „*Rok 1861 jest pro další vývoj Modřan rozhraním mezi klidnou minulostí obce, pouze hospodářsky činné, a rušným, horečně činným životem obce průmyslové. Od té doby datuje se stálý vzrůst a pokrok obce Modřan. Nesl a nese se život obyvatelstva zdejšího od tohoto roku směrem, zcela od minulosti rozdílným, jaký vtiskuje celému okolí jiný ráz. Do obce přibylo cizého, pracovního lidu a intelligence úřednické.*“ Na konci 19. století poskytoval cukrovar až 200 pracovních příležitostí, přičemž v kampani, která trvala většinou od konce října do konce února, to mohlo být až 600 pracovních míst. Tato sezónnost nabídky práce byla výhodná pro zemědělské obyvatelstvo, které v Modřanech, a především v okolních obcích, tehdy převažovalo (Hrušková, 1986). Ještě daleko významnější pro rozvoj obce bylo budování infrastruktury, především dopravní, kterou pro svoji existenci cukrovar potřeboval. Zcela zásadní byla stavba železnice spolufinancovaná cukrovarem, která spojovala Prahu-Vysočany s Modřany. Železnice byla uvedena do provozu roku 1882 a na přelomu století prodloužena do Dobříše, resp. Čerčan. Její význam pro rozvoj velkých průmyslových podniků v první polovině 20. století byl obrovský. Jak vlastní cukrovar, tak řada dalších podniků na ni byla napojena vlečkami. Provoz cukrovaru si vyžadoval i výstavbu a rekonstrukci silniční sítě a nemalou roli hrála i říční doprava, především budování přívozů přes Vltavu. Také např. elektrifikace obce byla až do roku 1930, kdy byly Modřany připojeny na pražskou rozvodnou síť, zabezpečována energetickými zdroji cukrovaru. Modřany jsou tak významně spojeny s existencí cukrovaru, a to i v symbolické rovině, neboť homole cukru je ve znaku dnešní městské části.

Modřany patřily k vnějšímu pásu příměstských obcí, které se staly součástí Prahy až ve druhé polovině 20. století. Jejich odlehlá poloha byla ještě zvýrazněna špatnou komunikační dostupností, která se začala zlepšovat až počátkem 20. století. Císařská silnice i železnice vedly po levém břehu Vltavy, na pravém tvořila bariéru až do otevření tunelu v roce 1904 vyšehradská skála. Spojení s Prahou tak zajišťovala mimo jiné od roku 1865 paroplavba (v roce 1924 jedenáct spojů denně) nebo nepříliš kvalitní komunikace vedoucí přes Braník a Krč. Po celé období neměla oblast Modřan spojení mostem na levý břeh Vltavy, existoval však velký počet přívozů. Ke zlepšení situace přispělo jak zmiňované vybudování železnice, tak i zlepšování silničního spojení po pravém břehu Vltavy. Ve dvacátých letech 20. století se stává stále důležitější autobusová doprava mířící jednak do centrálních částí Prahy, jednak na konečnou zastávku stále se prodlužující tramvajové linky. Ta končila nejdříve v Podolí (1921), poté v Braníku (1924) a od roku 1995 mají Modřany s Prahou přímé tramvajové spojení.

Zlepšující se propojení s Prahou se stalo nezbytnou podmínkou dalšího rozvoje průmyslové i sídelní funkce Modřan. Vedle cukrovaru se nejdříve rozvíjelo tradiční zpracování dřeva spojené s jeho dopravou po Vltavě – např. parní Schwarzenberská pila v lokalitě Pod Vinicí zpracovávala dřevo od roku 1892. Vznikla řada živnostenských provozoven, které v průběhu první poloviny

20. století přerostly ve významné průmyslové podniky. V roce 1913 zakládá ing. Karel Schulz na pomezí Modřan a Komořan podnik se strojírenskou produkcí (pozdější Modřanské strojírny), v roce 1935 přenáší do Modřan ze Žižkova ing. Vinopal výrobu rentgenových přístrojů (firma Meta, pozdější Chirana), jeho bratr pak ve stejném roce přenáší z Vinohrad výrobu leteckých přístrojů (pozdější Mikrotechna). Vedle rozvoje dalších firem jsou Modřany spojeny – i symbolicky – především s výrobou cukrovinek. V roce 1932 odkoupil Rudolf Pachtl původní výrobní prostory likérky Damas Hobé (působila v Modřanech od roku 1922) a rozšířil sem výrobu čokolády a cukrovinek ze svého závodu v Nuslích. Ve druhé polovině třicátých let zaměstnávala již firma s názvem RUPA 400 až 700 pracovníků. Po znárodnění po roce 1948 se továrna stala součástí n. p. Pražské čokoládovny a v rámci reorganizace převzala v roce 1952 výrobní program známé vinohradské čokoládovny Orion, a to včetně firemního názvu. V 70. letech pak modřanský závod vyráběl téměř polovinu veškeré československé produkce čokoládového zboží a cukrovinek (Bečková, 2014). Uvedené příklady rozvoje modřanských výrobních závodů názorně ilustrují postupný přesun výrobních aktivit z centrálních částí Prahy, kde se jim nedostávalo dostatečného prostoru, do tehdy i poměrně vzdálených příměstských lokalit. K završení přerodu Modřan ve významné průmyslové předměstí Prahy pak přispělo období druhé světové války (vojenská výroba) a tzv. socialistická industrializace. Jestliže v roce 1938 jen jeden z výrobních závodů měl přes 200 zaměstnanců (RUPA), pak v roce 1955 dva měly přes tisíc (Pražské čokoládovny a Modřanské strojírny) a některé další přes 500 zaměstnanců.

Obrázek 16.2: Čechova čtvrť 1930. Typická ukázka meziválečné výstavby.

Zdroj: Praha 12 (2020a).

Současně s výrobní funkcí se rozvíjela i funkce rezidenční. Prvním významným obdobím jejího rozšiřování byla meziválečná perioda s výstavbou rozsáhlých souborů rodinných domků. Jejich výstavba tehdy souvisela jak s narůstajícím počtem pracovníků modřanských průmyslových závodů, tak s poptávkou obyvatel Prahy po levném bydlení v příjemném prostředí. V novinách Modřanský obzor ze třicátých let je řada inzerátů a článků lákajících pražské drobné živnostníky a úředníky ke koupi vilky. Atraktivita území byla dána i nižšími náklady na výstavbu. Ceny nových rodinných domků se v Modřanech před první světovou válkou pohybovaly od 5,4 do 8,4 tisíc Kč, ceny pozemků v roce 1939 v oblastech nové výstavby dosahovaly od 80 do 180 Kč za m², což v obou případech bylo méně než v oblastech blíže pražskému centru. Zástavba území se až do konce třicátých let řídila rakousko-uherským regulačním plánem z roku 1903, který nepočítal s tak výrazným rozvojem a neodpovídal potřebám masové výstavby. To se odrazilo především v nedostatečném rozvoji inženýrských sítí. Vodovod, o který usilovali modřanští radní od začátku 20. století, byl budován v průběhu padesátých let a plně funkční byl od roku 1962, splašková kanalizace se začala postupně stavět až po připojení k Praze v roce 1968. Také kvalita místních komunikací byla podle zápisů v kronice (Pamětní, 1919) nedostatečná. Dalším obdobím, ve kterém došlo k masivní bytové výstavbě a tím i razantní změně v charakteru Modřan, bylo desetiletí 1980–1990. Tehdy budovaný komplex panelových sídlišť byl již součástí celopražské koncepce bytové výstavby.

Název sídla	Charakter sídla	Počet domů	Počet obyvatel
Modřany	ves	901	5 827
Vošahlíkova kolonie	skupina domů	13	118
Schulzova kolonie	skupina domů	12	95
Ve Srážce	roztroušené domy	7	69
Schulzova továrna	skupina domů	7	58
Křečkova cihelna (též Na Komořansku)	samota	3	13
V Píšovcích	samota	2	10
Na Beránku	jednotlivý dům	1	6
Na Průhoně	jednotlivý dům	1	5
V Dolech (též U Kopkána)	jednotlivý dům	1	4
Modřany – celkem	obec	948	6 205

Tabulka 16.1: Sídla tvořící katastrální území Modřan ve sčítání 1930.

Zdroj: Statistický lexikon (1934).

V Modřanech se v průběhu 150 let vytvořila zřetelná urbánní struktura (viz hlavní mapa). Její kontury vykrytalizovaly nejsilněji na konci 80. let. Byla tvořena historickým jádrem s obytně-obslužnými funkcemi, kde každá vývojová fáze zanechala své stopy. Ještě v 60. letech 20. století zde byly viditelné prvky spojené s původními zemědělskými funkcemi. Na toto centrum navazoval pás území při Vltavě s industriální funkcí. Směrem na sever až k hranici s Hodkovičkami se nacházelo množství menších i větších podniků, na jih v těsné návaznosti na centrální část území historického cukrovaru. Další industriální oblast je lokalizována na jihu při hranici s Komořany (Modřanské strojírna, Interpharma). Dalším prvkem urbánní struktury jsou území zastavěná rodinnými domky (povětšinou z meziválečného období), která víceméně z jihu, východu a severu obepínají centrální část. Konečně posledním prvkem je oblast sídlišť z osmdesátých let, která je nejdále od Vltavy a zabírá v současnosti největší část katastrálního území Modřan. V posledních dvaceti letech však dochází v industriálních oblastech k poměrně významným změnám. Řada i významných podniků zde zrušila své výrobní aktivity nebo přímo zanikla a na jejich místech vyrůstají komplexy obytných budov.

Obrázek 16.3: Modřany na počátku nového tisíciletí. Pobřežní průmyslový pás se postupně transformuje na rezidenční funkci, za ním následuje oblast meziválečných vilových čtvrtí a na horizontu panelová sídliště z 80. let.

Zdroj: Praha 12 (2020b).

Vývoj počtu obyvatel, domů a bytů

Vývoj počtu obyvatel a domů je samozřejmě nedílnou součástí celkového historického vývoje Modřan. Včetně dvou nejvýznamnějších období zmíněných již výše, kdy v letech 1920–1939 a následně 1980–1990 došlo k nejvyšším přírůstkům obyvatel i domů, resp. bytů. Rozsáhlejší výstavba na okraji původního sídelního centra začala již před první světovou válkou. Mezi lety 1910–1913 Stavební družstvo dělnických a rodinných domků postavilo 27 domků a v období krátce po válce dalších 43 a v jižní části Modřan tak vznikla Čechova čtvrť. Další výstavba pokračovala severně od centra až k hranici s Hodkovičkami, kde vyrostla Tylova a Tyršova čtvrť. Celkově se v období 1920–1939 postavilo přes 1200 domů, a to v naprosté převaze ve formě rodinných domků. Výsledky sčítání lidu z roku 1961 zachycují 2357 bytů postavených v letech 1920 až 1945, tj. přibližně 70 % tehdejšího celkového bytového fondu. Údaje z předchozího sčítání z roku 1950 pak vypovídají o celkovém charakteru zástavby: z 1658 obytných budov bylo 51,5 % přízemních, 42 % jednopatrových a zbytek vyšších (Kronika, 1945). Modřany tak představují poměrně specifické území, kde i přes výrazný rozvoj průmyslu nedošlo k masivnější výstavbě činžovních domů a kde i dělníci bydleli převážně v rodinných domcích.

Po meziválečném stavebním boomu nastalo třicet let útlumu. Mezi léty 1940 až 1970 bylo postaveno 216 rodinných domků a 483 bytů v bytových domech. Po roce 1975 se i Modřan dotkla komplexní bytová výstavba – plánovaná výstavba sídlišť v rámci hlavního města Prahy. Sídlíště Modřany-Komořany (Mo-Ko), které bylo postaveno ve východní části území, kontinuálně navazovalo na sídlíště Lhotka-Libuš nacházející se v sousedních katastrálních územích. Jen na katastrálním území Modřan bylo v osmdesátých letech postaveno okolo 8,5 tisíc bytů v panelové, většinou pěti až jedenáctipodlažní zástavbě. Po roce 1990 dochází opět ke zpomalení výstavby a realizují se spíše menší projekty při zahušťování stávající zástavby a v poslední době i v místech rušených průmyslových podniků (např. areál cukrovaru, závodu Orion apod.). V letech 1991 až 2011 se postavilo 1192 nových bytů. Prakticky nevznikají větší stavby s nebytovou funkcí, výjimku tvoří dokončovaný komplex nové radnice, který bude zahrnovat i komerční prostory.

S vývojem výstavby domů, resp. bytů koresponduje i vývoj počtu obyvatel. Z dostupných údajů je zřejmé, že počet obyvatel Modřan se v první polovině 19. století pohyboval mezi 400 až 500. Podle „Popisu království Českého“ od Fr. Palackého (Palacký, 1848) měly Modřany v roce 1848 celkem 506 obyvatel a 66 domů. V souvislosti s prvními industriálními aktivitami (cukrovar, pily) ve druhé polovině 19. století vzrostl počet obyvatel do první světové války na téměř tři tisíce (2976 obyvatel v roce 1910). Po mírném poklesu způsobeném válečnými událostmi nastalo období, kdy se Modřany stávají významnou průmyslově rezidenční příměstskou obcí, čemuž odpovídal i rychlý nárůst počtu obyvatel na téměř deset tisíc v roce 1939. Poté následuje třicetiletá stagnace, kdy se počet obyvatel drží dlouhodobě přibližně na deseti tisících. Je to období, kdy se výrazně prohlubuje rozdíl mezi počtem pracovních příležitostí, které nabízejí stále rozvíjející se modřanské průmyslové závody, a počtem bydlícího obyvatelstva (Votrubec,

1965). Podle výsledků sčítání 1961 pracovalo v modřanských závodech 8326 pracovníků, z toho bylo 2916 místních, ostatní, tj. 5410 osob dojíždělo z Prahy nebo jiných obcí. Zároveň 2302 ekonomicky aktivních vyjíždělo za prací mimo Modřany. Mezi roky 1970 a 1980 došlo dokonce k poklesu počtu obyvatel, který je možné dávat do souvislosti s poklesem počtu bytů vyvolaným pravděpodobně demolicí domů, jež měly především uvolnit místo pro výstavbu nových sídlišť. Následující desetiletí naopak patří k obdobím s nejvyšším přírůstkem obyvatel, kdy díky výstavbě nových sídlišť vzrostl počet obyvatel o téměř 24 tisíc na 32 561 (1991).

Vývoj sociálního prostředí a věkové struktury

Jelikož se Modřany staly součástí Prahy až v roce 1968, jsou podrobnější údaje o obyvatelstvu za předchozí období problematicky dostupné. Při hodnocení složení obyvatel si tak musíme vystačit s kusými informacemi ze sekundárních zdrojů.

věk	Modřany (v procentech)				Česko (v procentech)			
	1950	1970	1991	2019	1950	1970	1991	2019
-19	27,4	24,4	34,8	20,2	31,2	29,9	29,5	20,4
20-54	55,4	46,8	52,1	47,5	51,2	45,6	47,6	47,6
55+	17,2	28,7	13,1	32,3	17,5	24,5	22,9	32,0
Věk. medián	-	38,2	31,7	41,6	-	33,4	34,4	41,8

Tabulka 16.2: Věková struktura Modřan a Česka 1950–2019.

Zdroj: Kronika (1945), SLBD (1970, 1991), ČSU (2020).

Dlouhodobý vývoj věkové struktury obyvatel Modřan úzce souvisí s fázemi jejich rozvoje či stagnace. Ty jsou asi nejvýstižněji dokumentovány změnami v objemu bytové výstavby a na ně vázanými změnami v přírůstku obyvatel. Specifický vývoj ve sledovaném území je zjednodušeně ilustrován změnami podílů tří základních věkových kategorií a věkovým mediánem v tabulce 16.2). I když nemáme k dispozici informace o věkovém složení v meziválečném období, lze předpokládat, že díky přírůstku obyvatel, který za období 1921–1939 činil necelých sedm tisíc a byl převážně realizován migrací (např. průměrný roční migrační přírůstek v letech 1933–1936 dosahoval 365 osob), byla asi tehdy nadprůměrně zastoupena věková skupina mezi cca 20 až 40 lety věku. Po druhé světové válce docházelo k postupnému stárnutí obyvatelstva. Ještě v roce 1950 byl podíl obyvatel starších 55 let shodný se situací v Česku, v roce 1970 již toto porovnání jednoznačně ukazuje na starší populaci Modřan. To potvrzuje i ukazatel věkového mediánu, který činil pro Modřany 38,2 let a pro Česko 33,4 let. K dramatické změně došlo v průběhu 80. let, kdy původní zhruba desetitisícová populace se během deseti let rozrostla o více jak 20 tisíc obyvatel, kteří se přistěhovali do nově postavených sídlišť. To se samozřejmě odrazilo ve vytvoření specifické věkové struktury, která je typická pro velké sídlištní celky 60. až 80. let a její charakter a vývoj je popsán v řadě studií (např. Ouředníček, Jíchová, 2017). Také v případě Modřan ukazatele věkové struktury zachycují výrazné omlazení populace v roce 1991 s typicky

nadprůměrným zastoupením věkových skupin 30–39 a 5–14 let, tedy mladých rodin s dětmi. Od 90. let dochází k posunu těchto skupin do vyššího věku a tím opětovně ke stárnutí populace. V roce 2019 jsou tak věkové parametry modřanské populace více méně shodné s demograficky stárnoucím Českem. Ani určité oživení bytové výstavby v posledních letech a tím zvýšení přílivu mladšího obyvatelstva asi v nejbližší době nezvrátí postupné stárnutí obyvatel.

Na stav a vývoj sociální struktury před rokem 1970 lze vzhledem k nedostupnosti statistických dat usuzovat jen z informací, které se k dané problematice váží nepřímě. Modřany se od poloviny 19. století měnily v průmyslovou příměstskou obec s důležitou rezidenční funkcí, svůj původně zemědělský charakter však ztrácely pozvolna. Ještě z první poloviny 40. let existuje řada informací o zemědělských funkcích ve sledovaném území. Z celkové rozlohy katastru 738 ha připadalo 280 ha na ornou půdu, na které se vázalo hospodaření 45 zemědělských usedlostí. Počet, resp. podíl obyvatel pracujících v zemědělství byl však již asi ve 30. letech nízký. Můžeme tak usuzovat i z informací o něco pozdějších, kdy se počet pracovníků zaměstnaných v priméru zachycený ve sčítání 1950 a 1961 pohyboval okolo stovky. Lze předpokládat, že ve 30. letech byly Modřany z hlediska sociálního složení již jednoznačně profilovány vrstvou dělníků a středostavovských úředníků a živnostníků. Dokumentovat to můžeme i vyjádřením z dobového místního tisku (Modřanský obzor, 1933, str. 1), kde se v komentáři k sociální problematice v době krize na začátku 30. let píše: *„Tíhu doby cítí dnes po této stránce všechny obce, dvojnásob ji pociťují předměstské obce, jako Modřany, s převážným počtem obyvatelstva z řad dělníků a zaměstnanců středních vrstev.“* O složení obyvatelstva také můžeme usuzovat z výsledků voleb. Pro socialistické strany (včetně komunistické) hlasovalo v Modřanech v parlamentních volbách 1929 asi 70 % voličů a v roce 1935 60 %. Ještě zřetelněji se částečně dělnický charakter Modřan projevuje ve výsledcích komunistické strany, která zde získala v obou letech okolo 25 % hlasů, což je výrazně nadprůměrná hodnota. Již výše byla zmiňována specifická bydlení dělnických vrstev převážně v rodinných domcích, což vede k odlišnému způsobu života ve srovnání s dělnickými čtvrtěmi v centrálních částech měst. Typickým rysem je zahradičení a chov drobného zvířectva. Ze soupisu hospodářského zvířectva z roku 1942 pochází informace o chovu 1742 slepic nebo 6548 králíků, podle dalšího soupisu z roku 1942 se v Modřanech evidovalo 28,5 tisíce ovocných stromů (Pamětní, 1938).

Po druhé světové válce došlo ještě k posílení průmyslové funkce Modřan, což se odráželo i v sociálním složení obyvatel. Jak v roce 1961, tak i 1970 přesahoval podíl ekonomicky aktivních zaměstnaných v průmyslových odvětvích 50 %. To je údaj, který dvojnásobně překračuje hodnoty za celou Prahu a je také vyšší než průměr za tehdejší Československo. Podobně o situaci vypovídá i údaj o socio-profesním složení obyvatel – 52 % zaměstnaných v dělnických profesích v roce 1970 je opět významně nad průměrem Prahy. Další charakteristikou vztahující se k socio-ekonomickému statusu jsou data o vzdělanostní struktuře. V roce 1970 dosáhlo středoškolského nebo vysokoškolského stupně jen 23,4 % modřanských obyvatel starších 15 let, obdobná

hodnota za Prahu byla vyšší – 30,5 %. Na základě uvedených údajů můžeme konstatovat, že Modřany v 70. letech patřily k oblastem Prahy s nižším sociálně-ekonomickým statutem.

K zásadní změně však dochází v následujícím desetiletí 1980–1990. Dvacet tisíc obyvatel, kteří přišli na nově postavená sídliště, již nebylo z převážné části svázáno s modřanskou průmyslovou základnou, ale bylo intenzivněji spjato s celopražským pracovním trhem. Vytvořil se tak rozmanitý sociální mix typický pro socialistická sídliště (Musil, 1985). Podle statistických informací ze sčítání 2011 byl podíl zaměstnaných v průmyslových odvětvích v Modřanech 10,8 % (Praha 9,4 %) a podíl osob se středoškolským a vysokoškolským vzděláním dosahoval 61,2 % (Praha 58,9 %). Můžeme tedy konstatovat, že ve sledovaných parametrech socio-ekonomického statusu se Modřany vyrovnaly průměrným hodnotám za Prahu. Novým fenoménem v sociální struktuře se po roce 1990 stává nárůst počtu cizinců. V Modřanech v roce 2018 činil jejich podíl na počtu obyvatel 9,7 %, což je ve srovnání s Prahou (15,2 %), především pak s jejími centrálními částmi, zřetelně nižší hodnota (Cizinecká policie, 2019; Přidalová, Klsák, 2017). Největší zastoupení mají Ukrajinci (35 % ze všech cizinců bydlících v Modřanech), Vietnamci (17 %), Slováci (15 %) a Rusové (7 %). Specifikem je vyšší zastoupení vietnamské komunity související s nedalekým obchodním centrem – vietnamskou tržnicí SAPA, v jejímž širším zázemí (např. sídliště Lhotka-Libuš) se tato komunita koncentruje. Zajímavé je také sledovat sociální diferenciaci uvnitř katastrálního území a její změny. Jedna z map zachycuje situaci v roce 1970, a tedy stav ještě před výstavbou sídlišť. Nejvyšší socio-ekonomický status (reprezentovaný úrovní dosaženého vzdělání a postavením v zaměstnání) dosahovaly dva obvody v severní části katastru se zástavbou rodinných domků – Modřany-sever a Modřany-východ (místní názvy Tylova a Tyršova čtvrť). Jedná se o čtvrti, které se v meziválečném období vyprofilovaly jako lokality bydlení spíše pro středostavovské vrstvy. Zároveň mají tyto čtvrti nejnižší zastoupení cizinců. Části historického středu a některé lokality rodinných domků v jižních částech budované již před první světovou válkou mají vyšší zastoupení dělníků a i nižší vzdělanostní status. Podle dat o vzdělanostní struktuře ze sčítání 2011 došlo ke snížení rozdílů mezi jednotlivými obvody. Zajímavý je především fakt, že prakticky neexistuje rozdíl mezi sídlištní a původní zástavbou, větší difference jsou uvnitř obou typů. Pouze zastoupení cizinců je na sídlištích a ve smíšené zástavbě v centrální části o něco vyšší než ve čtvrtích rodinných domků – 11,2 % oproti 7,4 %.

Literatura:

BEČKOVÁ, K. (2014): *Zmizelá Praha: Továrny a tovární haly, 3. díl*. Paseka, Schola ludus-Pragensia, Praha.

BERANOVÁ, D. (2009): *Malá kronika Prahy 12. Díl II.: Historie od A do Z*. Public History, Praha.

HRUŠKOVÁ, V. (1986): Přeměna socioprofesionální struktury vesnice ve 2. polovině 19. století (na příkladě obce Přezletice, o. Praha-východ). *Český lid*, 73 (3): 143–152.

KRONIKA (1945): *Kronika města Modřany, okres Praha-západ za léta 1945–1964*. Dostupné z: https://www.praha12.cz/assets/File.ashx?id_org=80112&id_dokumenty=3361 [cit. 15. 6. 2021].

MODŘANSKÝ OBZOR (1933): Sociální péče v naší obci. *Modřanský obzor: měsíčník věnovaný kulturnímu a hospodářskému povznesení obce Modřan*. Modřany: Místní jednota Svazu Nár. osvobození, 01.02.1933, 2(2). Dostupné z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:dfdae0a0-6016-11e7-94b3-005056825209> [cit. 15. 6. 2021].

MUSIL, J. (1985): *Lidé a sídliště*. Svoboda, Praha.

OUŘEDNÍČEK, M., JÍCHOVÁ, J., eds. (2017): *Sociální prostředí Prahy: město na prahu 21. století*. Academia, Praha.

PALACKÝ, F. (1848): *Popis království Českého*. Nákladem knihkupectví J. G. Kalve v Praze.

PAMĚTNÍ (1895): *Pamětní kniha obce Modřany. Období nejstarší*. Dostupné z: https://www.praha12.cz/assets/File.ashx?id_org=80112&id_dokumenty=3348 [cit. 15. 6. 2021].

PAMĚTNÍ (1919): *Pamětní kniha obce Modřany. Rok 1919-1938. Modřany po světové válce*. Dostupné z: https://www.praha12.cz/assets/File.ashx?id_org=80112&id_dokumenty=3355 [cit. 15. 6. 2021].

PAMĚTNÍ (1938): *Pamětní kniha obce Modřany. Rok 1938–1945. Modřany za druhé světové války*. Dostupné z: https://www.praha12.cz/assets/File.ashx?id_org=80112&id_dokumenty=3357 [cit. 15. 6. 2021].

PŘÍDALOVÁ, I., KLSÁK, A. (2017): *Rozmístění cizinců v Praze: vývoj a současnost*. Specializovaná mapa. Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta.

VOTRUBEC, C. (1965): *Praha, zeměpis velkoměsta*. Státní pedagogické nakladatelství, Praha.

Zdroje dat:

ARCČR 500 (2016): Databáze vektorových GIS vrstev.

BOHÁČ, A. (1923): *Hlavní město Praha: studie o obyvatelstvu*. Státní úřad statistický, Praha.

BOHÁČ, Z. (1976): Tisíciletý vývoj Prahy. *Historická geografie*, 14–15: 19–54.

CIZINECKÁ POLICIE (2019): Interní databáze cizích státních příslušníků k 1. 1. 2018.

CÍS. KR. STATISTICKÁ ÚSTŘEDNÍ KOMISSE (1885): *Podrobný seznam míst v Čechách (podle sčítání 1880)*. Alfred Hölder, Vídeň.

CÍS. KR. STATISTICKÁ ÚSTŘEDNÍ KOMISSE (1893): *Podrobný seznam míst v Čechách. Nově zmapován na základě výsledků sčítání lidu ze dne 31. prosince 1890*. Alfred Hölder, Vídeň.

CÍS. KR. STATISTICKÁ ÚSTŘEDNÍ KOMISE (1904): *Lexikon obcí pro království a země na říšské radě zastoupené: zpracován na základě výsledků sčítání lidu ze dne 31. prosince 1900. IX., Čechy*. C.k. statistická ústřední komise, Vídeň.

C. K. MÍSTODRŽITELSTVÍ (1872): *Seznam míst v království českém podle výsledků sčítání lidu z 31. prosince 1869*. C. k. místodržitelství, Praha.

C. K. MÍSTODRŽITELSTVÍ (1913): *Seznam míst v království Českém*. C.k. místodržitelství, Praha.

ČSÚ (1970): Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 1. 12. 1970. Elektronická databáze dat, upraveno podle Statistického lexikonu. Český statistický úřad, Praha.

ČSÚ (1980): Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 1. 11. 1980. Elektronická databáze dat. Český statistický úřad, Praha.

ČSÚ (1991): Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 3. 3. 1991. Elektronická databáze dat. Český statistický úřad, Praha.

ČSÚ (2001): Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 1. 3. 2001. Elektronická databáze dat. Český statistický úřad, Praha.

ČSÚ (2011): Databáze výsledků ze Sčítání lidu, domů a bytů k 26. 3. 2011. Elektronická databáze dat. Český statistický úřad, Praha.

ČSÚ (2019): Obyvatelstvo a rozloha katastrálních území Prahy 2000–2019. Český statistický úřad, Praha.

ČSÚ (2019): Databáze demografických údajů za obce ČR. Český statistický úřad, Praha.

ČSÚ (2020): Obyvatelstvo podle pohlaví a věkových skupin v urbanistických obvodech Prahy k 31. 12. 2019. Český statistický úřad, Praha.

ČSÚ (2020): Věkové složení obyvatel v základních sídelních jednotkách Prahy v roce 2019. Český statistický úřad, Praha.

ČSÚ a MV (2007): *Statistický lexikon obcí České republiky 2007*. Český statistický úřad a Ministerstvo vnitra ČR.

ČÚGK (1972-3): Státní mapa 1:5 000 odvozená. Český úřad geodetický a kartografický, Praha.

ČÚGK (1977-1981): Státní mapa 1:5 000 odvozená. Český úřad geodetický a kartografický, Praha.

ČÚGK (1984-7): Státní mapa 1:5 000 odvozená. Český úřad geodetický a kartografický, Praha.

ČÚZK (1990-5): Státní mapa 1:5 000 odvozená. Český úřad zeměměřický a katastrální, Praha.

ČÚZK (1999-2000): Státní mapa 1:5 000 odvozená. Český úřad zeměměřický a katastrální, Praha.

ČÚZK (2020): Originální mapy stabilního katastru 1836–1843. 1:2 880. Český úřad zeměměřický a katastrální, Praha. Dostupné z: <https://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/pohledy/archiv.html> [cit. 22. 7. 2020].

FEDERÁLNÍ STATISTICKÝ ÚŘAD (1967): *Statistický lexikon obcí ČSSR 1974*. Federální statistický úřad, Praha.

FOTOHISTORIE.CZ (2020): Hlavní město Praha – Modřany. Dostupné z: http://www.fotohistorie.cz/Praha/Praha_-_ostatni/Modrany/Default.aspx [cit. 22. 7. 2020].

IPR (2020): Archiv leteckých snímků (Ortofotomap). Institut plánování a rozvoje hl. m. Prahy. Dostupné z: <https://app.iprpraha.cz/apl/app/ortofoto-archiv/> [cit. 22. 7. 2020].

PALACKÝ, F. (1848): *Popis králowstwí Českého: čili Podrobné poznamenání všech dosawadních krajůw, panstwí, statkůw, měst, městeček a wesnic, někdejších hradůw a twrzí, též samot a zputlých osad mnohých w zemi České, s udáním jejich obywatelstwa dle popisu r. MDCCCLIII vykonaného*. J. G. Kalve, Praha.

PRAHA 12 (2020a): O Praze 12. Fotogalerie. Historie regionu. Dostupné z: <https://www.praha12.cz/historie-regionu/ds-1256/p1=62633> [cit. 15. 6. 2021].

PRAHA 12 (2020b): O Praze 12. Fotogalerie. Letecké a panoramatické snímky. Dostupné z: https://www.praha12.cz/letecke-a-panoramaticke-snimky/g-5315/id_obrazky=6845&typ_sady=1&p1=62631 [cit. 15. 6. 2021].

PŘISPĚVATELÉ OPEN STREET MAP (2020): Databáze vektorových GIS vrstev. Dostupné z: openstreetmap.org [cit. 22. 7. 2020].

REGULAČNÍ PLÁNY STÁTNÍ REGULAČNÍ KOMISE (1939): Stopceny. Ceny stavebních pozemků 1:2880. Geoportal hl. m. Prahy. Dostupné z: <https://app.iprpraha.cz/apl/app/srk/> [cit. 22. 7. 2020].

ŘSCP (2020): Cizinci v Česku. Interní anonymizovaná databáze. Ředitelství služby cizinecké policie ČR, Praha.

SLDB (1970): Výsledky Sčítání lidu, domů a bytů. Urbanistické obvody v Praze. Český statistický úřad, Praha.

SLDB (1991): Výsledky Sčítání lidu, domů a bytů. Urbanistické obvody v Praze. Český statistický úřad, Praha.

SLDB (2011): Výsledky Sčítání lidu, domů a bytů. Urbanistické obvody v Praze. Český statistický úřad, Praha.

STATISTICKÁ KOMMISSE KRÁL. HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY A SPOJENÝCH OBCÍ (1895): *Poměry příbytečné v královském hlavním městě Praze a ve spojených s městskou statistickou kommissí obcech, zejména v Karlíně, na Smíchově, na Královských Vinohradech a v Žižkově, jakož i v jiných pěti obcech sousedních dle výsledků popisu ze dne 31. prosince 1890.* Statistická kommise královského hlavního města Prahy a spojených obcí, Praha.

STATISTICKÁ KOMMISSE KRÁL. HLAV. MĚSTA PRAHY A SPOJENÝCH OBCÍ (1906): *Sčítání lidu v Král. hlav. městě Praze a obcech sousedních provedené 31. prosince 1900. Díl II, oddělení II. Poměry příbytečné v Praze.* Statistická kommise královského hlavního města Prahy a spojených obcí, Praha.

STATISTICKÁ KOMISE KRÁLOVSKÉHO HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY A SPOJENÝCH OBCÍ (1911): *Hlavní výsledky popisu obyvatelstva ze dne 31. prosince 1910 v král. hlav. městě Praze a obcech okolních.* Statistická komise královského hlavního města Prahy a spojených obcí, Praha.

STATISTICKÝ LEXIKON (1934): *Statistický lexikon obcí v Republice československé. Na základě sčítání lidu z 1. prosince 1930. Díl I. Čechy.* Praha, Orbis.

STATISTICKÝ LEXIKON OBCÍ ČSSR 1965 (1966): Podle správního rozdělení 1. ledna 1965, sčítání lidu, domů a bytů 1. března 1961, SEVT, Praha.

STÁTNÍ ÚŘAD STATISTICKÝ (1924): Statistický lexikon obcí v republice Československé. Státní úřad statistický, Praha.

STÁTNÍ ÚŘAD STATISTICKÝ (1934): *Sčítání lidu v Republice československé ze dne 1. prosince 1930. Díl I. Růst, koncentrace a hustota obyvatelstva, pohlaví, věkové rozvrstvení, rodinný stav, státní příslušnost, národnost, náboženské vyznání.* Státní úřad statistický, Bursík a Kohout, Praha.

STÁTNÍ ÚŘAD STATISTICKÝ A MINISTERSTVO VNITRA (1955): *Statistický lexikon obcí Republiky československé.* Státní úřad statistický a ministerstvo vnitra, Praha.

SZKÚ (1951): Státní mapa 1:5 000 odvozená. Státní zeměměřický a kartografický ústav, Praha.

URRLAB (2013): Administrativní hranice katastrálních území Hlavního města Prahy 1921-2011. Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, Urbánní a regionální laboratoř, Praha. Dostupné z: <http://www.historickygis.cz/shp-vrstvy> [cit. 22. 7. 2020].

ÚSGK (1955-8): Státní mapa 1:5 000 odvozená. Ústřední správa geodézie a kartografie, Praha.

ÚSGK (1962-8): Státní mapa 1:5 000 odvozená. Ústřední správa geodézie a kartografie, Praha.

ZEMĚPISNÝ ÚSTAV MINISTERSTVA VNITRA (1927): III. Vojenské mapování: reambulováno v roce 1927. Zeměpisný ústav ministerstva vnitra. 1:25 000. Dostupné z: <http://chartae-antiquae.cz/cs/maps/42173> [cit. 22. 7. 2020].